

Горан Васин • Ненад Нинковић
СРЕМ У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ
СТРАДАЊЕ СРБА

Е Д И Ц И Ј А
СРБИЈА 1914–1918

Уредник
Зоран Колунџија

Рецензенти
др Боро Бронза
др Ненад Лемајић
др Милан Миџић

Copyright © ИК Прометеј, Нови Сад, 2022.

Издавање *Едиције Србија 1914–1918* подржали су

Министарство културе и информисања Републике Србије

Град Нови Сад – Градска управа за културу

[Ставови аутора изнети у књизи, не изражавају ставове органа који је доделио средства за суфинансирање]

ГОРАН ВАСИН
НЕНАД НИНКОВИЋ

**СРЕМ У
ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ
СТРАДАЊЕ СРБА**

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

РТС

РАДИО-ТЕЛЕВИЗИЈА СРБИЈЕ
Београд

Предговор

Основна идеја писања монографије *Срем у Првом светском рату – Страдање Срба* почива на чињеници да се анализом микроцелина сагледа и читав низ глобалних дешавања у Великом рату, у самој Аустро-Угарској али и односа Двојне монархије са другим великим силама посебно Русијом.¹ Дугогодишња архивска истраживања у Бечу, Будимпешти, Сентандреји, Београду, Сремским Карловцима, Новом Саду, Сремској Митровици и Загребу, пружила су нам сазнања која јасно сведоче о ратним страдањима и недаћама Срба са подручја Срема. Архивска грађа и литература, претежно стране провенијенције омогућила нам је да, са једне стране, пратимо ратовање Сремаца у јединицама аустроугарске војске и фронтове на које су били послати током Великог рата, а са друге стране, да предочимо судбину и страдање Срба који су остали у Срему. Циљ нам је био да прикажемо ратну драму, кроз причу и живот војника, обичног човека, свештеника, који су свакодневицу сукоба пролазили на различите начине са заједничким именитељем – страдањем.

¹ Највећи део истраживања и сакупљеног материјала, објављен је у књизи: *Срем у Првом светском рату – Лојалност и њреки суд*. Нова истраживања уврштена су у рукопис, који је део пројекта *Историјски идентитет Срба у Војводини 1690–1990*.

Карловачка митрополија, као најважнија српска институција у Хабзбуршкој монархији, посебно је била под притиском државних власти, па је њена средишња црквена целина Архидијецеза, у чијој се канонској ингеренцији налазио Срем, била кључни део наших истраживања. Личност владике пакрачког Мирона Николића, администратора Митрополије у фокусу је тешке приче, имајући на уму пресудну улогу овог великог архијереја, који је чинио све да сачува имовину цркве, њене свештенике и вернике. Страдање Срба у Срему, депортације, интернације, хапшења, монтирани судски процеси, убиства током јесени 1914. део су којем смо посветили највише пажње, покушавајући да их ставимо у контекст процеса који су се истовремено дешавали у Галицији, затим у деловима Чешке и Словачке. Настојали смо да покажемо да је због политике, коју су у Бечу и Будимпешти водиле елите од почетка рата, где се на сопственој територији примењивала тактика окупиране земље, реалност распада Монархије била неминовна.

Распад Аустро-Угарске, победе српске војске, доносе ослобођење и Срем уједињен са Краљевином Србијом, а затим и као део Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Српска идеја, уједињења са Краљевином Србијом, коју су Срби из Срема здушно подржали, једини је могући наставак политике елита од времена Светозара Милетића, Михаила Полита Десанчића, покрета Уједињене омладине српске и генерација које су стремиле остварењу овог заветног сна.

Сремски Карловци,
Ваведeње Пресвете Богородице 2022.

Аутори

Велики рат и пораз Аустро-Угарске

Криза Дуалног система која је од краја XIX века почела озбиљније да се одражава на решавање националног питања није наговестила крај, нити почетак краја Монархије. У политичком смислу, Монархија је поред све израженијих националних супротности деловала стабилно и сигурно. Велике силе нису у том моменту имале идеју да ће Аустро-Угарска у скоријем периоду доживети свој крах. Економска стабилност, узлет културних и уметничких вредности као и клима општег друштвеног напретка која се осетила крајем XIX и почетком XX века, била је у контрасту са релативном слободом изражавања, суженом слободом штампе и суженим националним правима у односу на грађанске – либералне демократије. И поред покушаја новог редефинисања Нагодбе из 1867, формирањем нове словенске федералне јединице или стварањем нових локалних Ландатага, Монархија је одавала слику државе која није била у опасности да заврши своје постојање у скоријем периоду.

Монархија је у дужем периоду покушавала да одговори на националне супротности и тензије давањем појединачних уступака и националних привилегија током XVIII века, али у периоду после Револуције 1848–1849. и сукоба са Италијом и Пруском (1859, 1866) маневарски простор је био све мањи, што је довело до склапања Нагодбе из 1867. Нагодба је дефинисала државу као конфедерацију повезану у целину личношћу владара, заједничком војском,

финансијама и спољним пословима. Одређене су и тзв. Заједничке делегације за расправе о акутним проблемима и решавања питања најчешће у вези са спољном политиком и материјалним обавезама оба државна чиниоца. Унутрашње уређење и на првом месту национална политика остављени су под надлежност Влада у Бечу и Будимпешти. У том погледу национално питање решавано је доста тешко и на комплексан начин посебно у Угарској где је читавим низом закона 1868–1895. знатно сужен положај народности и утемељена мађаризација на законским основама, која је била значајан фактор дезинтеграције Монархије у последњим годинама њеног постојања. Ипак, у периоду пре Анексије Босне и Херцеговине (1908) није било озбиљнијих наговештаја суштинске дестабилизације нити назнака дезинтеграције Двојне монархије. Окупација ових територија са међународним мандатом Великих сила дефинисаним на Берлинском конгресу (1878) давала је могућност да се Аустро-Угарска и даље одржава у статусу озбиљног политичког фактора у концерну европских држава.

Националне тензије почињале су да озбиљније тресу Монархију почетком XX века. Значајно су биле изражене у Галицији. Овом територијом управљали су Пољаци, а од 1869. службени језик био је пољски. Пољски министар без портфеља био је задужен да у Влади и Рајхсрату брани интересе владајуће пољске елите у Галицији. Локални Сејм био је владајуће регионално-политичко представништво. Пољаци су од 8 милиона становника Галиције, чинили 47,5% популације (3,8 милиона), а право гласа имало је око 10% становништва. Русини/Рутени чинили су око 3,2 милиона, Немци 90.000, док је број Јевреја био око 872.000. Међу Русинима најјача је била компактна Украјинска национална група која је за сазив Рајхсрата 1911. освојила 28 мандата. Ова групација је била лојална Хабзбурговцима, али је имала заоштрене политичке односе са пољском владајућом већином, што је између осталог довело до убиства грофа Алфреда Потоцког, пољског намесника Галиције, од стране једног украјинског

студента током 1908. Ништа мање значајан проблем за владајуће кругове у Бечу није било постојање проруске струје тзв. Мало-Руса међу Русинима у Галицији, који су, иако малобројни, виђени као средство утицаја Русије и Руске цркве на дешавања на граници две државе. Тако се у микроцелини Галиције, огледао почетак озбиљнијег националног проблема који ће се радикално отворити у Великом рату, баш као што ће то бити случај у Срему.

Сарајевски атентат, Видовдана 1914, када је Гаврило Принцип убио престолонаследника Франца Фердинанда и његову супругу грофицу Софију Хотек, довео је Монархију у позицију, у којој са аспекта њене спољне политике није било избора сем ратног решења. Заједнички министар финансија Леон фон Билински, генерал Оскар фон Поћорек (Oskar Potiorek), затим начелник Генералштаба Франц Конрад фон Хецендорф (Conrad von Hötzendorf), и министар спољних послова гроф Леополд фон Берхтолд (Leopold Graf Berchtold), вршили су притисак да се српско питање реши ратом. Посебан притисак вршен је на грофа Иштвана Тису, министра-председника мађарске владе (7. јула) коме је директно предочено да ће Румуни из Трансилваније, уколико се не нападне Србија, врло брзо кренути истим путем. Тиси је стављено до знања, да је ратна опција опредељење бечких елита и да ће Берлин подржати такав став Балхаусплаца. Хецендорф је посебно под присмотру ставио (од 5. јула) водеће чешке политичаре, али и чешке војнике сматрајући их нелојалним Монархији и захтевајући увођење војних закона на територији целе државе.

Водеће структуре Аустро-Угарске нису до краја биле свесне расположења својих поданика. Ниједан од поменутих актера није добро проценио да ће улазак Монархије и рат са Србијом довести до Светског рата који ће означити крај постојања државе чији је статус велике силе био угрожен и много пре Видовдана 1914. Цар Франц Јозеф, симбол конзервативизма Монархије, иако лично није био задовољан стилем живота и политичким идејама престолона-

следника Франца Фердинанда, сматрао је да је лична, династијска и државна обавеза да се реагује и да се Краљевина Србија порази. Стари владар који је током више од шест деценија управљања Монархијом, постао и њен симбол, дубоко је био уврежен у мишљењу да је историјски легитимизам Хабзбурга, осећање привржености Аустро-Угарској, поштовање закона, дубока вера у мисију наднационалне државе једини исправан пут за опстанак и функционисање империје која је трајала четири века.

Сарајевски атентат изнео је многобројне недоумице и око курса спољне политике Монархије. Из Беча посматрано, пад династије Обреновић 1903. и долазак Петра I Карађорђевића на власт у Србији, заједно са проруским радикалима, донео је приличан број проблема на граници Монархије. Током Царинског рата 1906–1911. показало се да Краљевина Србија има виталност да одговори на притиске из Беча, а у том погледу Анексија Босне и Херцеговине узаврела је страсти у Србији. Српска јавност је све више припремана за будући сукоб са Монархијом. Победе српске војске у Балканским ратовима 1912–1913. показале су да Краљевина Србија може да доведе на границу Монархије 350.000 увежбаних и способних војника који су могли, да се врло успешно бране, али и да исто тако и нападају. Утицај Краљевине Србије у Босни и Херцеговини и Хрватској је био у приличном порасту што је довело до додатних мера заостравања политике Беча и Будимпеште према Балканским државама. Према Србији Монархија је одговорила најпре Велеиздајничким процесом 1909, затим током Балканских ратова директним помагањем стварање Албанске државе и заустављања изласка Србије на море новембра 1912. Слично је било и са Црногорским освајањем Скадра, при чему је Балхаусплац о политици краља Николе имао рђаво мишљење, сматрајући га сујетним старим политичарем који је мислио да може да буде верни русофил, са једне, и пријатељ Аустрије са друге стране. Слом такве политике Црна Гора је платила високом ценом 1915–1916. године.

Улога и утицај Русије у овим дешавањима и политичким превирањима од 1908. била је знатна. Слом Русије у рату са Јапаном 1904–1905. и неспретна реакција током Анексије Босне и Херцеговине, показала је да Русија више не сме да прави грешке на Балкану уколико жели да сачува статус Велике силе. Њен ауторитет у очима балканских држава значајно је био нарушен после Анексионе кризе. Отуда је њено учешће у стварању Балканског савеза и утицај током Балканских ратова растао, баш као и ниво антиаустријске и антинемачке пропаганде у Московској и Петроградској штампи. Удружења Славјанофила као и неформални руски комитети развили су живу пропаганду да се налет Немачке и Аустро-Угарске на Исток мора зауставити по сваку цену. Улога посланика Русије у Београду – Николаја Хартвига, посебно је у том погледу била значајна, како формалним, тако и неформалним утицајем. Сличног је става била и Руска црква и део Генералштаба који је сматрао да се Аустрија мора зауставити без обзира на ризике од великог рата са Немачком за који Русија није била спремна. Агресивна пропаганда Русије у Галицији током 1913–1914. довела је до слања мањег континента аустроугарске војске на границу са Русијом. Бечка јавност је све више читала о идејама Велике Русије, руском експанзионизму, везама Србије и Русије. Сукоб Русије и Аустро-Угарске био је на помолу. Аустријски напад на Србију у очима шефа Генералштаба Хецендорфа, сматран је као предност за Двојну монархију у будућим играма Великих сила.

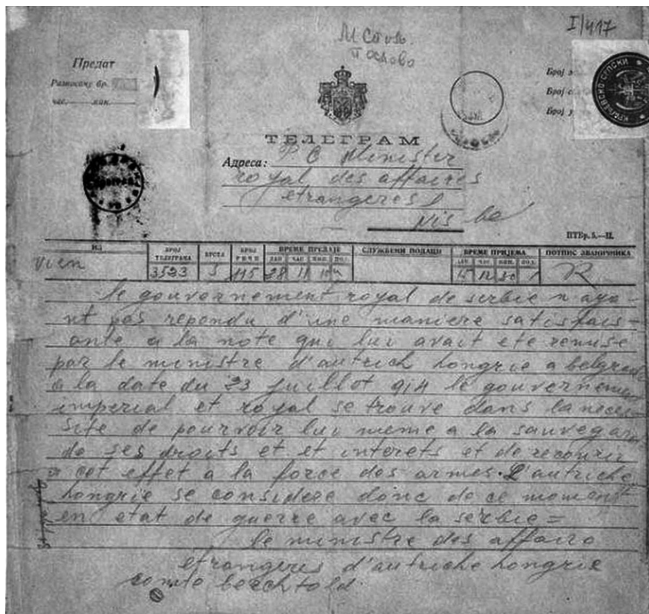
Привредне реформе у самој Аустро-Угарској која је крајем XIX века доживела убрзанију индустријализацију, напреднију урбанизацију и велики интелектуални узлет, на првом месту Бечког универзитета, али и књижевних и уметничких кругова везаних симболички за *Ringstrasse*, давала је полет меродавним круговима у нереалној процени стварне снаге Двојне монархије. У том погледу осећање напретка свакако је уливало снагу елитама у Бечу и Пешти да

је снага њихове државе довољна да се лако уђе у сукоб са балканским државама и на агресивнији начин води спољна политика, посебно после Револуције и пораза Русије у рату са Јапаном (1905).

Чињенице нису до краја подржавале овакву теорију. Аустро-Угарска је држала под обуком, на годишњем нивоу (број регрута) свега 0,29% становништва, што је било мање од Русије са 0,35%, Немачке са 0,47% и Француске са чак 0,75%. Двојна монархија је 1912, примера ради, имала под оружјем свега 391.297 војника, према 1.332.000 колико је имала Русија. Више је него очито да би у случају рата највећи терет пао на Немачку. Током 1912–1913. у Рајху се вршила врло озбиљна дебата о повећавању војног буџета и регрутовању нових војника. Све су гласнији били наступи Социјалдемократске странке која је заговарала престанак наоружавања. Ипак, после много мука, Бетман Холвег је 1913. успео да издејствује повећавање војног буџета на 3,5% БНД, док је Аустро-Угарска издвајала свега 2,8%, а са друге стране Француска 3,9% и Русија 4,6%. Начелник немачког Генералштаба Хелмут фон Молтке био је резервисанији према ратној опцији током 1913. будући да су по његовим проценама Немачка и Аустро-Угарска биле слабије од сила Антанте за 827.000 војника. Сматрао је да ће се почетком 1914. тај број повећати на преко милион војника. Посебно критично било је питање железница као кључног стратегијског поља ратних операција за све Велике силе.

Аустроугарски ултиматум Србији 23. јула 1914. представљао је Рубикон за Двојну монархију. Решена да се војно обрачуна са Србијом, без коначне идеје о исходу рата, Аустро-Угарска није била спремна за рат ширих размера на првом месту са Русијом. Текст ултиматума био је неприхватљив за било коју суверену државу. Састављен је по моделу да га Србија не би прихватила, чега су били свесни сви меродавни чиниоци у Бечу и Берлину. Слично мишљења били су Едвард Греј и Сергеј Сазонов. Прибра-

ном реакцијом Николе Пашића и после дужих дипломатских преговора, Русија је и формално 25. јула узела Србију под своју заштиту. И поред најбоље воље коју је Србија показала да изађе у сусрет захтевима Беча, пристајући de facto на скоро све њене захтеве у врло помирљивом тону (спорна тачка б. да се полицијским органима Аустро-Угарске дозволи истрага на територији Краљевине Србије, није била прихватљива пошто је потпуно рушила право суверене и независне државе, али је ту понуђена арбитража Међународног суда у Хагу), уследила је објава рата 28. јула 1914.

Телеграм којим је 28. јула 1914.
Аустро-Угарска објавила рат Србији

Јавност је током месец дана Јулске кризе имала важну улогу на свим будућим зараћеним странама. Иако није била формални фактор одлучивања, штампа је била срж пропаганде и ослонац водећих политичких струјања дуги

низ година и пре рата, а посебно у освит великог сукоба. Од 29. јуна 1914. на првом месту бечка штампа (*Reichpost, Neue Freie Presse*) изразито агресивно писала је о Србији и српском питању, а величала покојног престолонаследника Франца Фердинанда који је иначе био крајње непопуларан у бечким владајућим круговима. Његова хладна природа, заокупљеност ловом, строги конзервативизам, идеје о преуређењу Монархије, антимађарски ставови, нису уливали превише поверења елитама у Бечу и Пешти. Приликом испраћаја посмртних остатака престолонаследника Франца Фердинанда и његове супруге грофице Хотек из Беча за Арштетен (*Arstteten*), где су сахрањени, окупило се више десетина хиљада људи, али су извори сведочили да није било велике жалости или туге већ више знатижеље. Ипак, већ од 1. јула Рајхпост је кренуо у агресивну кампању против Краљевине Србије. Позиви на кажњавање Србије уз неопходну пропагандну патетику доминирали су листом. Посебно су приказане муке на самрти Софије Хотек, уз наглашавање последњих речи Франца Фердинанда: „Софија остани уз децу”. Свесно приближавање жртва атентата читалачкој публици, уз детаљно извештавање о Гаврилу Принципу и његовим саучесницима, послужили су додатном припремању јавности за рат. Краљевина Србија и Срби у Монархији приказани су најцрње могуће, као народ који деценијама планира рат и рушење Монархије и не пре-за ни од злочина како би се остварио циљ – Велика Србија. Оваква пропаганда, тенденциозна и нетачна, послужила је као потка за рушилачко понашање војника Двојне монархије у Србији и Срему.

Антисрпске демонстрације почеле су 1/2. јула 1914. широм Босне и Херцеговине и Хрватске, са циљем доказивања верности, махом хрватског католичког и бошњачког становништва – држави и династији. Министарство унутрашњих послова у Аустрији забележило је појачани страх становништва да се нови наоружани српски војници или

студенти налазе у Аустрији (Грацу) спремајући се за атентате. Многима је било просто невероватно да су голобради младићи тако једноставно извршили атентат. Управо та чињеница довела је до нових теорија завере и ширења страха широм Штајерске (која је била свега 400 км од Сарајева) и где је студирало доста словенских студената. У периоду од 2. до 20. јула 1914, све више се говорило о мрежи шпијуна из Краљевине Србије који су спремни за диверзије и нападе широм Монархије. Под надзор су стављена српска удружења и организације, иако су, највећим делом, Срби који су живели у Монархији били изразито лојални. На тај начин стварања националне тензије почели су и озбиљнији проблеми између Немаца и Чеха у Чешкој, или Немаца и Пољака у Галицији. Начелник Генералштаба Хецендорф био је посебно подозрив према Чесима, сматрајући их изразито непоузданима и нелојалнима. Антинемачке демонстрације су са друге стране организоване у више места у Галицији – Лавову, Пшемислу, Биели, Тарнову. Било је напада на немачке продавнице, као и немачку мањину и средишта немачких политичких странака, што ће се посебно негативно одразити на ове области почетком ратних сукоба.

Ултиматум од 23. јула 1914. у бечкој и будимпештанској штампи презентован је као реалистичан, праведан и строг. Јавност је увелико припремана да ће Краљевина Србија одбити ултиматум, па је стога почело организовање омладине која је чекала вести из Београда. Већ 25. јула широм Беча почела су окупљања, махом млађих људи (не само студената) који су клицали династији, цару, носили немачке заставе, певали песме о Еугену Савојском (чувени Марш 1717. у коме се глорификује освајање Београда), позивали на рат против Србије и очекивали обавештења из Двора. На дан објаве рата 28. јула 1914, на улицама Беча окупило се 100.000 људи.

Реалност свакодневног живота од самог почетка била је другачија. Већ 29. јула скочиле су цене хране, а знатан број људи кренуо је у банке да затвара рачуне и подиже готови-

ну. Одједном су се стварале гужве испред продавница и пекара, а монетарни систем доживео је прву већу кризу после више деценија (први пут од 1873). Ни мобилизација није обављена без потешкоћа. Гроф Берхтолд посебно је страховао од стања у Чешкој, сматрајући да може бити озбиљнијих отпора мобилизацији. Отуда су појачане мере обезбеђења у Прагу, посебно 25. јула, па је стање било мирно. Социјал-демократска странка Виктора Адлера објавила је антиратни манифест 25. јула, али је њено деловање стављено под државну контролу законима о мобилизацији који су војсци давали знатно шира овлашћења, што је био увод у потпуну примену војних закона на територији Цислајтаније.

На селу је стање било другачије. Већина становништва била је закупљена жетвом и летњим сеоским пословима. Вести су прихватане и стизале су брзо, али динамика посла скупљања летине није могла да се обустави. Више од половине Аустријанаца и три петине Мађара било је закупљено сеоским пословима. Није било великих митинга, маршева нити еуфорије, мада је сва штампа у Монархији пренела манифест цара Франца Јозефа „Мом народу” у коме је владар објашњавао рат са Србијом као дефанзивну меру одбране части и достојанства Монархије од интрига, напада, наглашавајући да није само убиство Франца Фердинанда довело до рата, већ дугогодишња непријатељска политика Србије према Монархији, и додајући да је праведне циљеве и захтеве Аустро-Угарске одбила српска влада и тиме приморала државу на рат.

Чим је отпочела мобилизација повећање цене хлеба и број незапослених је порастао вишеструко (са 2,7% на 22,7%). Трговина и привреда почеле су да трпе губитке од првог дана, будући да је војска запосела железницу. У вези са железницом, посебно у јавности, појавила се прича о потенцијалном тероризму, убаченим руским одредима спремним на ликвидације и саботаже, што је требало да служи јачању морала, а уједно страха, али је било и сред-

ство ширења пропаганде и подизања националних тензија. Јачање националног јединства првих дана рата било је од пресудног значаја, па се отуда највише користила оваква врста пропаганде. Првих дана рата подсећало се на слике из времена ратова са Наполеоном, будио се патриотски дух и организовале су се добровољачке јединице, са знатним учешћем јеврејског становништва. Флоскуле о подржавању цара, отаџбине и династије биле су честе, али је забринутост војног министарства била оправдана. Позивање на одбрану католичке цркве од православних Руса и Срба није било реткост. Свештеници католичке цркве били су у том смислу веома ангажовани у одбрани вере и државе, што су и јавно проповедали. Посебно су у Словенији и Хрватској и Славонији иступи бискупа одисали анти-српском и антиправославном реториком. У Цислајтанији, нагласили смо, већ је током јула војска преузела на себе део цивилних ингеренција да би *de facto* од 31. јула 1914, готово сва власт у Галицији, Буковини, источној Шлезиви, Моравској и Далмацији дошла под власт Министарства рата. Од момента уласка Италије у рат, априла 1915, цела Цислајтанија била је у рукама војног министарства, све до поновног почетка рада Рајхсрата, пролећа 1917. У самом Бечу начелник Генералштаба Франц Конрад фон Хецендорф надгледао је мобилизацију и стање међу цивилима, док је министар-председник гроф Иштван Тиса сматрао да је у Мађарској мобилизација спроведена без проблема и ефикасно. Слично су јављали и начелници из Моравске, Прага, Галиције, Тирола.

Почетак рата и мобилизација показали су да је у очима становника Монархије, лојалност још увек била на високом нивоу. Оданост цару, држави и њеним институцијама није била изнуђена или под претњом, велики број људи сматрао је за своју дужност да брани Монархију. Иштван Тиса је на јесењем заседању Угарског сабора позивао на пуно јединство свих политичких чинилаца у земљи. У Ау-

стрији Рајхсрат није сазиван од марта 1914. тако да је министар-председник Карл фон Штирг (Karl von Stürgkh), без превеликог оправдавања могао управљати ресурсима који су му поверени. Уједно, била је то и велика рањивост саме Владе, која је у случају неуспеха била отворена за критику водећих политичара националних странака Чеха, Пољака и Словенаца. У мобилизацији су важну улогу имали органи локалне власти, који су заједно са свештеницима католичке цркве позивали војнике да се што пре окупе и крену у рат за одбрану Монархије. У западној Галицији војници су подсећани да крећу у одбрану „Западне Цивилизације од Азијатских варвара”. Градоначелник Љубљане др Иван Тачвар позвао је окупљене да крену у рат за одбрану Словенаца који би „давно нестали да их цар и Монархија нису узели у заштиту”.

Почетком рата сматрало се да су Пољаци били најлојалније становништво у држави Хабзбурга. Брзо се почело са формирањем Пољске добровољачке легије, будући да је страх од руске војске био велики, а да су се сукоби великих размера очекивали већ у августу 1914. Основа легије били су Пољаци који су махом избегли са територије Русије окупљени око Јозефа Пилсудског (Jozef Pilsudski). Прикупљање пољске легије почело је током августа 1914. и до новембра она је бројала 11.480 људи, али без суштинског утицаја на војне операције Двојне монархије.

Ратна пропаганда која је од почетака војних сукоба имала сигнификантну улогу, довела је брзо до атмосфере надзора или прогона тзв. сумњивих лица. Мађарска полиција је пратила све политички сумњиве личности, којих је по конфидентским извештајима било не мали број, највише међу Румунима и Словацима. 25. јула гроф Иштван Тиса наредио је да се са народностима поступа оштро и строго, иако је национална политика према немађарима већ била изразито негативна, посебно од времена Апоњијевог закона 1907. године. Од 2. августа 1914. наређене су додат-

не мере у оквиру којих су под присмотру стављене многе немађарске личности, а до почетка октобра 1914. ухапшено је чак 600 Словака. У војсци је параноја била још већа, посебно код самог Конрада фон Хецендорфа. Он је велики део Словена сматрао сумњивима, тако да је цела ситуација отишла предалеко, будући да је цар Франц Јозеф у јесен 1914. лично наредио да се престане са оптужбама против војника на основу „анонимних денунцијација”. Посебно је напета ситуација била у Босни и Херцеговини и Далмацији где је дошло до озбиљнијих инцидената и првих хапшења већ од краја јула 1914. Шеф кабинета цара Франца Јозефа писао је Конраду да се „не може угњетавати становништво које се показало преко свих очекивања лојално и спремно да се бори и жртвује”. Министар рата Александар фон Кробатин (Alexander von Krobatin), такође је интервенисао, сматрајући да се људи могу хапсити само на основу озбиљних сумњи, јер неоправдана хапшења могу „лојалне људе превести у табор непријатеља”. Стање у Угарској отргло се контроли, будући да је Иштван Тиса лично захтевао од команде VII Корпуса да престане са хапшењима и затварањем људи за које не постоје чврсти докази, јер се „провоцира становништво, узнемиравају лојални, шири паника и стога се наноси штета и дугорочне последице које ће имати ужасавајуће ефекте за мирно и лојално становништво и за положај народности у будућности”.

Главни задатак аустроугарске војске био је да задржи и порази руску војску на Источном фронту. Сам Хецендорф је развио неколико могућих опција рата са Русијом и на Балкану. Прва верзија (план Р) предвидео је да најјачи ешалон војске (А) спроведе одлучну акцију одбране границе од првог руског удара. Друга група била је предвиђена за Балкан (против Србије и Црне Горе), а трећи ешалон (Е) могао је бити распоређен на било коју локацију. Направљена је почетна грешка пошто није дефинисан ратни план сукоба само са Русијом или Србијом или сукоба са Русијом и